

DE HISTORISCHE VERENIGING OUD-BEIJERLAND

Oppericht 30 september 1997

Beschermheer F.A. van Tuyl van Serooskerken,
Ambachtsheer van Oud-Beijerland

“BEIJERLANDSCHE BERICHTEN”

Verschijnt 4 x per jaar.

Bestuur:

Voorzitter:	P.J. in 't Veld	0186 - 617523
Secretaris:	A.W. de Groot	0186 - 615425
	Willem Vrijlandtstraat 75	
	3262GN Oud-Beijerland	
Penningmeester:	D.H. v.d. Linden	0186 - 614932
Alg.Adjunct:	A. v.d. Berg	0186 - 614240
Lid	D.Dijkshoorn-Bison	0186 - 613707

Contributie:

Leden € 13,00 per jaar
Donateurs € 9,00 per jaar

Rekeningnummer: 3511.87.103
t.n.v.: HVO, Oud-Beijerland

Naar buiten de regio worden de Beijerlandsche Berichten per post opgestuurd en brengen wij € 3,00 portokosten in rekening.

Ons archief is gevestigd in de Openbare Bibliotheek, genaamd:
Historisch Informatie Punt (HIP), Steenenstraat 24 Oud-Beijerland.

Open: elke 2^e donderdag van de maand van 14.00 tot 16.00 uur.

Buiten deze tijden even bellen naar A.v.d.Berg, ☎ 0186 – 614240.

Soms worden er foto's gebruikt van Joris Buitendijk ☎ 0186 –617667.

ISSN: 2210-8645

www.hvobl.nl

Van de bestuurstafel

Op 10 september is er weer een jaarmarkt in ons dorp, tegelijkertijd is het Open monumentendag waarbij veel monumenten open zijn voor bezichtiging, het thema van dit jaar is:

“nieuw gebruik, oud gebouw”

In onze kraam besteden wij met foto's aandacht aan dit thema.

In deze “Beijerlandsche Berichten” is het aanmeldingsformulier voor onze leden/donateuravond op 27 oktober, met als gastspreker Leendert Lodder, bijgevoegd. Vergeet het formulier niet in te sturen en deze avond in uw agenda te zetten.

In de vorige uitgave hebben wij u op de hoogte gebracht dat wij bezig zijn alle winkels, die ooit in ons dorp gevestigd waren, in kaart te brengen.

Dit gaat zeer voortvarend, waar wij echter behoefte aan hebben, is iemand die tijd heeft om ons te ondersteunen met het maken van een goede inventaris op de computer van die winkels.

Dus wie meldt zich aan bij Alie v.d. Berg, tel. 614240.

Het Bestuur

“de Olieboer” van Oud-Beijerland maakte tijdens z'n ronde al zingend deze act:

*“Open Uwe mond!
Olie, vrouw;
Koest, hond!”*

*Onbedoeld zorgde hij zo
voor onvergetelijke humor!*

Illustratie: Anton Pieck en tekst: Wim Verhagen.
Uit: “Mijn God, wat een dorp”.

” Ridder in de Orde van Oranje Nassau”

De Historische Vereniging heeft, met ondersteuning van de Openbare Bibliotheek Oud-Beijerland en commissie Kerk en Israël, Alie van den Berg, bestuurslid van de Historische Vereniging, voorgedragen voor een Koninklijke onderscheiding.

Op 29 april 2011 was de jaarlijkse uitreiking van deze Koninklijke onderscheiding. Op die dag werden 8 personen lid in de Orde van Oranje Nassau en 2 personen tot de Ridderstand verheven, waaronder tot haar grote verrassing ons bestuurslid Alie van den Berg. Burgemeester Klaas Tigelaar vertelt waarom zij deze hoge onderscheiding verdient:

Alie van den Berg is vanaf 1959 werkzaam geweest als docent aan de toenmalige “Chr. Nijverheidsschool voor meisjes in de Hoeksche Waard” en later, tot haar pensionering, bij de rechtsopvolgers van deze school.

*Vanaf de oprichting in 1997 is Alie een actief lid van de Historische Vereniging. Sinds 2009 is zij bestuurslid van de vereniging en beheerder van het **HistorischInformatiePunt**, gevestigd in de Openbare Bibliotheek. Het archief is door haar inzet goed georganiseerd en zeer toegankelijk voor geïnteresseerden. Ook verzorgt zij voor de Historische Vereniging rondwandelingen in het centrum van ons dorp voor geïnteresseerden en groepen.*

In 1982 schreef zij samen met haar vader het in eigen beheer uitgegeven boek “de Joodse gemeenschap van Oud-Beijerland”. Nadat in 1987 ter gelegenheid van de onthulling van het Joodse gedenkteken in Oud-Beijerland dit boek opnieuw is uitgegeven, is zij verder gegaan met de geschiedenis van de Joodse gemeenschap in Oud-Beijerland. Door deze studie zijn de grafstenen op de Joodse begraafplaats

Ridder Alie van den Berg

beschreven. Niet onbelangrijk is het achterhalen van het besnijdenisregister van Salomon Frank, waarvan niemand in Oud-Beijerland het bestaan wist. Vanuit deze studie is het boek “het Joodse verleden van Oud-Beijerland” geschreven.

De waarde van dit boek beperkt zich niet tot Oud-Beijerland, ook niet tot de regio, maar gaat over grenzen heen. Het boek vond zijn weg naar landen in Europa en ver daarbuiten zoals: Amerika, Australië, Canada, Israël, een grote reikwijdte voor de geschiedenis van de Joodse gemeenschap van Oud-Beijerland. Zij geeft ook veel lezingen voor verenigingen over haar studie van de Joodse gemeenschap in Oud-Beijerland.

Als vrijwilliger is zij actief betrokken bij het zgn. stenenarchief, een gezamenlijk project van het Nederlands Israëlitisch kerkgenootschap (NIK) en de stichting Akevoth (sporen) om de stenen op de Joodse begraafplaats digitaal toegankelijk te maken

Verder was Alie in 1969 één van de oprichters van de “Stichting Algemene Bibliotheek Oud-Beijerland” en heeft daar vele jaren de functie van penningmeester bekleed tot haar afscheid in 1982. Daarmee heeft zij een grote bijdrage geleverd voor de tot oprichting en instandhouding van het openbaar bibliotheekwerk van Oud-Beijerland.

Alie van den Berg was ook 14 jaar actief bij de “Scouting” van Oud-Beijerland.

Ook op kerkelijk werk, in PKN verband, is zij nog actief. Alie is lid van het wijkteam “Oosterse Gorzen”, ter ondersteuning van het kerkelijk werk in deze wijk. Zij helpt ook met het inbinden van het kerkblad “De Deurpost”.

Beste Alie, van harte gefeliciteerd met deze mooie onderscheiding,

Je medebestuurleden:

Pieter Jan in’t Veld, Adri de Groot,

Dick van der Linden en Dineke Dijkshoorn-Bison.

Alle gedecoreerden op 29 april 2011, waaronder ook het lid van onze vereniging mevr. E. van Gemeren (rij boven, 2^e van links).

Ook is ons lid, P.G. Doolaard uit Veenendaal, Ridder in de orde van Oranje Nassau geworden.

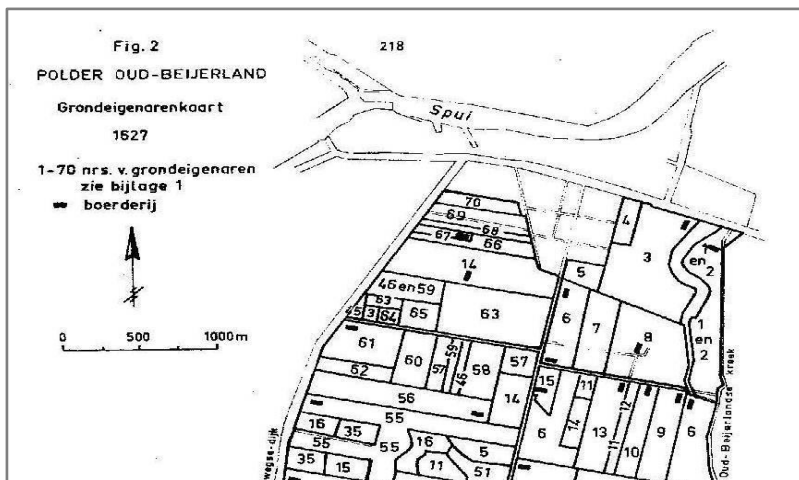
Pandelaert Oud-Beijerlandse patriciërs in de 17^e eeuw

afb.1

afb.2

Afb. 1: fragment van de grafsteen

Afb. 2: gedenksteen Oude Raadhuis

Afb. 3: de polder, percelen familie Pandelaert nr. 7 en 8

Inleiding:

De eerste honderd jaar van ons dorp is een periode geweest waarin Oud-Beijerland uitgroeide van een kleine nederzetting tot een dorp dat meetelde in het gewest Holland. Vele vermogende burgers, vooral uit Dordrecht en uit Delft, hadden belangen in het dorp of in de polder. Erg veel weten we niet van deze periode, maar van een aantal families is toch wel wat bewaard gebleven. In oude akten komt een aantal namen steeds weer terug. Eén van die invloedrijke geslachten in het begin van het 17e-eeuwse was ongetwijfeld de familie Pandelaert. Zowel in de Hervormde Dorpskerk als in het Oude Raadhuis is deze naam in steen gebeiteld. (zie figuur 1) Rond 1608 vestigde Johan Pandelaert zich als eerste in Oud-Beijerland. [1] Hij kwam vanuit Vlaanderen of Zeeland naar Oud-Beijerland als Rentmeester van de Domeinen in dienst van Sabina van Egmont. Wie zijn ouders waren is niet bekend. Waarschijnlijk is hij afkomstig van Gent in Vlaanderen. Al in 1343 wordt in een Gentse akte ene Gillis Pandelaert als bailliu genoemd, mogelijk een voorvader van dit geslacht. Zo'n 60 jaar oefende een Pandelaert, niet alleen als Rentmeester van de Domeinen, maar ook als Secretaris of Ouderling invloed uit op de samenleving van Oud-Beijerland. In dit artikel een overzicht van leden van deze familie.

Johan Pandelaert

Toen in 1593 de bezittingen van Lamoraal van Egmond aan de erfgenamen werden teruggegeven, kwam gravin Sabina van Egmont in het bezit van de Heerlijkheid Beijerland. Om deze belangen te behartigen werd een Rentmeester van de Domeinen aangesteld. Johan Pandelaert volgde Christiaan de Donckere op in die functie. Uit een akte blijkt dat hij in 1614 van Sabina van Egmont een stuk land van 11 morgen en 164 roeden kocht. Hoewel hij als rentmeester al in 1612 opgevolgd werd door zijn zoon Gillis, trad Johan in 1614 nog op als oud rentmeester en procuratiehouder van Carel van Egmont, de opvolger van de, in 1614 overleden gravin Sabina. In oktober 1619 machtigt hij zijn zoon Gillis om een rentebrief van f 300,-, verzekerd op een huis in Middelburg, te verkopen. Mogelijk een teken van Zuid-Nederlandse of Vlaamse afkomst.

Gillis Pandelaert

Gillis Pandelaert werd rond 1590 geboren, waarschijnlijk in (Sas van) Gent. [2] Hij was de zoon van Johan Pandelaert. Hij volgde in 1612 zijn vader op in de functie van Rentmeester van de Domeinen. Ook was hij Secretaris van Oud-Beijerland van 1613 tot 1630 [3]. Vanaf 1631 Heemraad van de Polder. [4] Gillis had een werkzaam aandeel in de bouw van het Raadhuis in 1622. Een gedenksteen, met het opschrift: “Ghelaste tot bouwingh van dit Raethuys van Out Beyerlant, Gillis Pandelaert Rentmr en Secrets”, herinnert hier nog aan (zie figuur 2). Ook het familiewapen met de drie rode raderen met elk zes spaken is hierop te zien. Hij werkte mee aan de vergroting van de Oud-Beijerlandse kerk in 1651. Ook daar is nog steeds een steen zichtbaar met de naam en het wapen van Gillis Pandelaert, die herinnert aan zijn inbreng bij de verbouwing van de kerk. Helaas zijn de akten van de Kerkenraad pas vanaf 1662 bewaard gebleven, dus daaruit zijn nadere gegevens over Gillis Pandelaert niet meer te verkrijgen. Hij moet een vermogend man geweest zijn. Zo was hij eigenaar van een steenfabriek, die aan het Spui stond, ten westen grenzend aan het tegenover het Beeregat staande tolhuis. Hij was eigenaar van de boerderij de Hoogewerff en hij bezat een aantal huizen in het dorp. De hofstee de Hoogewerff wordt in 1649 verkocht, de grootte blijkt dan te zijn: 37 morgen en 464 roeden [5]. In de Verponding [onroerend goedbelasting] van 1627 wordt Gillis aangeslagen voor een huis en erf van 100 roeden voor 3 gulden en 12 stuivers per jaar. Voor een tuin en boomgaard van 388 roeden betaalde hij 20 gulden, een andere tuin en boomgaard van 335 roeden kostte hem 15 gulden. Zijn boerderij stond vermeld en werd aangeslagen voor 20 gulden per morgen, de gebouwen op 36 gulden en het huis op 4 gulden. Bovendien gebruikte hij nog in huur van zijn nicht Margrieta Pandelaert 11 morgen en 88 roeden, eveneens aangeslagen voor 20 gulden de morgen [6]. Vooral een huis aan de Oost-Voorstraat was groot, grenzend aan de Oost-Voorstraat en de Boomgaardstraat was het erf wel 130 meter diep, achteraan bevonden zich grote vijvers en het strekte zich uit tot de huidige Julianastraat. [7] Uit de inventaris van nagelaten goederen weten we dat hij ook nog een huis aan de Havendam bezat en een huis aan de Oostzijde van de Voostraat. [8] Na zijn dood werden deze huizen verkocht voor respectievelijk f 710,- en f 540,- .

Het veel grotere huis werd in juli 1662 overgedragen aan de gemachtigde Gillis Pandelaert de jonge voor een bedrag van *f* 6000,-. Uit een akte uit 1616 weten wij ook dat hij de visrechten bezat: van de binnenberm van de Oud-Beijerlandsedijk tot aan de Ruisseweg toe, bovendien in de Gemeenlandsvliet vanaf de sluis tot aan de Kreek toe en het visrecht in de Kreek bij zijn boerderij. Naast rijk was hij wellicht ook een beetje ijdel, want ook verwierf hij het recht om een koppel “oude swaenen met haere jongen” te houden. Dat kostte hem wel 400 caroli guldens. Dat hij ook vaardig was met de pen blijkt uit de uitgave van een aantal boekjes. Van deze uitgaven zijn een exemplaar te zien in het archief in Dordrecht, bijvoorbeeld het uit het Duits vertaalde “*Dry leersame ende troostelicke boecxkens*”. (Utrecht, 1652)

Abraham Pandelaert

Abraham was een zoon van Gillis Pandelaert en vernoemd naar zijn grootvader van moederskant: ds. Abraham Muyshole, predikant te Breda. In 1622 legde hij de eerste steen van het Raadhuis. In 1636 werd hij advocaat voor het Hof van Holland, hij bleef dit in ieder geval tot 1649. In 1639 werd hij aangesteld tot advocaat ordinaris van de stad Dordrecht. Hij trouwde in Den Haag met Elisabeth Potz en bleef in die stad wonen.

Bernardus Pandelaert

Bernardus werd, als zoon van Gillis Pandelaert, geboren in Oud-Beijerland, hij is overleden op 5 september 1653 te Dordrecht. Hij studeerde in 1643 in de medicijnen te Utrecht. Op 9 april 1644 wordt hij in Utrecht geëerd als dokter en dichter. [1] In 1639 gaf hij onder het pseudoniem “*moet baert goet*” een lofdicht uit op de zeeheld Maarten Harpertsz Tromp. Ook zijn “*Hymni ofte lof-sangen op de christelijke feest-dagen*” zijn bewaard gebleven. Hij werd geneesheer in Dordrecht. Blijkbaar herstelde hij daar van een ernstige ziekte, want in 1648 werd een boekje uitgegeven onder de titel: “*Vreugt-Banier te pronk gesteken, over D. Doctor Barnhart Pandelaerts bijna onverhoopte gesontheit den 19en van louwmaant 1648*” Op 10 februari 1652 werd hij daar benoemd tot extra-ordinaris doctor op een jaarloon van £ 72. Op 5 september 1653 is hij te Dordrecht overleden.

Gillis Pandelaert, de jonge

Gillis, de jonge, wordt op 5 september 1627 in Oud-Beijerland gedoopt en is de eerste dopeling die vermeld is in het oudste doopboek van Oud-Beijerland, dat bewaard gebleven is. In 1644 studeerde hij in de stad Utrecht. In 1657 is hij kommissie op het kantoor van de rentmeester van Oud-Beijerland en later in dat jaar treedt hij zelf als rentmeester op en is dan de derde Pandelaert die dit ambt bekleedt. Hij bleef dit tot 28 januari 1668.

Johannes Pandelaert , de jonge

Van de jonge Johannes Pandelaert is geen geboortedatum bekend, gezien zijn naam wellicht de oudste zoon van Gillis Pandelaert,. In de akte van de erfgenamen Pandelaert van 29 augustus 1648 werd zijn naam niet genoemd, hij zal dus op die datum al overleden zijn. In de zomer van 1645 verdronk de Limburgse Hendrick Knesselman in het Spui. Hij was werkzaam op de steenplaats van Pandelaert. Uit het Notarieel Archief blijkt dat deze Knesselman over wat geld beschikte waarover rechtszaken gevoerd werden. Op 2 juli 1646 traden Johan Pandelaert en Arien Joosten, onderbaas in de steenplaats, als getuigen op. Zeer waarschijnlijk was Johannes dus de baas op de steenfabriek.

Genealogie

In het onderstaande overzicht is, voor de geïnteresseerden, een beperkte genealogie [9] van deze familie opgenomen:

Eerste generatie:

- I. **Johan PANDELAERT**, getrouwd met **Margaretha(?) van der MOERE**.

Op een grafsteen in de Hervormde Kerk zijn van dit echtpaar de namen en de familiewapens weergegeven

Uit dit huwelijk zijn twee zonen bekend

1. **Gillis PANDELAERT**, volgt IIa.
2. **Simon PANDELAERT**, volgt IIb.

Tweede generatie:

- Ila. **Gillis PANDELAERT**, geb. te Sas van Gent(?) circa 1590, Overleden (ong. 67 jaar oud) te Oud-Beijerland op 10 maart 1657. Zoon van Johan Pandelaert en N.N. van der Moeren. Rentmeester en Secretaris te Oud-Beijerland. Getrouwd met **Abigael Abrahamsdr. van MUYSHOLE**, dochter van ds. Abraham van Muyshole (predikant te Breda) en Anna l'Hermyte, overleden op 27 januari 1648. Op de eerder genoemde grafsteen zijn ook de namen en de familiewapens van het echtpaar van Muyshole en l'Hermyte weergegeven. Uit dit huwelijk zijn 8 kinderen bekend. (volgorde niet zeker)
1. **Johannes PANDELAERT** In augustus 1648 niet meer in leven [6]
  2. **mr. Abraham PANDELAERT**, geboren te Oud-Beijerland circa 1615. Als 16 jarige ingeschreven als student J(uris) Acad. Leiden in 1631, advocaat voor het Hof van Holland, ondertrouwd te Oud-Beijerland op 12 januari 1642. Trouwt 's-Gravenhage met **Elisabeth POTZ**. Legt op 5 mei 1622 de eerste steen van het Raadhuis te Oud-Beijerland. Hij wordt op 19 mei 1639 aangesteld als advocaat ordinarius van Dordrecht.3.
  3. **Margrieta PANDELAERT**, trouwt te Oud-Beijerland op 27 maart 1651 met **mr. Heijndrick Jacobsz. THIERENS** uit Delft
  4. **Anna PANDELAERT**, geboren te Oud-Beijerland circa 1618, overleden (ongeveer 90 jaar oud) te Utrecht op 27 maart 1708, begraven te Utrecht in de Jacobikerk op 3 april 1708. Getrouwd te Utrecht op 8 november 1643 **Pieter VERBORCHT**, brouwer te Utrecht.
  5. **Catharina PANDELAERT**, trouwt op 13 december 1647 te Oud-Beijerland met **jhr. Anthonie Jacobsz. MANRIQUE** uit Delft.
  6. **dr. Bernhardus PANDELAERT**, doctor in de medicine, arts te Dordrecht, dichter, overleden te Dordrecht op 5 september 1653.
  7. **Simon PANDELAERT**, gedoopt te Oud-Beijerland op 1 juli 1629. In augustus 1648 niet meer in leven.
  8. **Gillis PANDELAERT de jonge**, gedoopt te Oud-Beijerland op 5 september 1627, [8] (volgt III.)

- IIb. **Simon PANDELAERT**, overleden te Elbing in Pruisen. Zoon van Johan Pandelaert en N.N. van der Moeren, overleden te Elbing (Duitsland), getrouwd met **Maria Baltusdr FIELIERS**, overleden te Elbing in Pruisen. Uit dit huwelijk is een dochter bekend.
1. **Margaretha PANDELAERT**, geboren in 1593, begraven te Rotterdam op 29 maart 1654 [1]

Derde generatie:

- III. **Gillis PANDELAERT** de jonge, volgt zijn vader op als Rentmeester van de Domeinen. In 1648 wordt deze Gillis genoemd als student van de Academie in Utrecht. Trouwt in Dordrecht met **Elisabeth la COURT** j.d. van Dordrecht. Uit dit huwelijk 2 dochters:
1. **Abigael PANDELAERT**, tr. met **Joan van SCHRIEK**. Genoemd in een verklaring van de Schepenen van 20 oktober 1666 [10]. *Wij ondergeds. Schepenen van Outbeijerland verclaeren bij desen dat de twee dochterkens van de heer rentm[eeste]r Pandelaert met naemen Abibael en[de] Loyse nogh sijn in levende lijve. Actum Outbeijerlandt den XX-en octobr[is] 1666. wg. Jan Abramsen Pijl en Isack Heijndrickse Boer*
  2. **Louise PANDELAERT**.

Noten:

1. De Nederlandse Leeuw (29) nr.12 01-12-1911, pg. 402-409
2. Nieuw Nederlandsch Biografisch Woordenboek (NNBW) deel 5, 435, 436
3. .Baars, ir C. Het bestuur van Oud-Beijerland, O.V. 7 nr. 36, juli 1952 p.79ev
4. Schipper, J. Het Oude Raadhuis, Oud-Beijerland 1993
5. Oud Notarieel Archief (ONA) Oud-Beijerland inv. nr. 533, 12 maart 1649
6. Gemeente Archief (GA) Oud-Beijerland inv. nr. 72 f. 19v
7. Tresling, mr J.D. Een en ander uit de geschiedenis van de gronden en den polder Oud- Beijerland c.a. Oud- Beijerland 1924
8. Meurs, mr Peter van. Oud Holland 1908 (26) Amsterdam pg. 138-140
9. DTB Oud-Beijerland inv. 1, 6, en 7

J.P. van der Spek

Zomaar een foto.

Op maandag 13 maart 1922 komt het Oud-Beijerlandse college van burgemeester en wethouders om 11.30 uur bijeen. Bestaande uit burgemeester A.C. de Vries Broekman en de wethouders B.W. Schipper en J. Juch en gemeentesecretaris A. den Boer. Het te bespreken onderwerp is het maken van een foto.

“De heer Juch stelt voor een foto te doen nemen van het college van burgemeester en wethouders in de Raadzaal. De voorzitter wijst op de kosten en vindt het in verband daarmee een bezwaar de foto te doen maken. De heer Juch zegt dat in verschillende gemeentes portretten zijn van de hoofden van de besturen en zou het daarom wel aardig vinden om dergelijke foto te laten maken, opdat dan hier ook portretten van het tegenwoordige bestuur aanwezig zijn.

De voorzitter informeert bij den fotograaf staande de vergadering naar de kosten, die volgens opgave van hem veertien Gulden zullen bedragen. De beide andere leden gaan nu met het voorstel van den heer Juch mee, zoodat tot het maken der foto wordt besloten.

De voorzitter sluit hierna de vergadering”

Nu de foto is gemaakt, komt dit onderwerp in de vergadering van burgemeester en wethouders op maandag 20 maart om 11.00 uur terug.

“De voorzitter opent de vergadering en deelt mee dat ingekomen zijn de proeven van de foto's genomen van het raadhuis en het college van B. en W. in de raadzaal. Na bezichtiging dezer foto's waarbij wordt geconstateerd dat deze prachtig zijn geslaagd, wordt besloten dat op kosten van de gemeente er voor den voorzitter, de leden van het college

en den secretaris van elk een foto gereed zal worden gemaakt, benevens een voor de raadzaal en de burgemeesterskamer. De heer Schipper stelt daarna voor dat de voorzitter van hemzelf voor rekening der gemeente een foto doet gereedmaken ten einde die in de burgemeesterskamer op te hangen. De voorzitter stelt zich hiervoor beschikbaar, zoodat daartoe wordt besloten.

De vergadering wordt hierna besloten.”

Op 13 mei 1922 komt het geïllustreerde blad “De Prins” uit met op de voorpagina een foto van het raadhuis, wat in dat jaar 300 jaar bestaat en de gemaakte foto van het Oud-Beijerlandse college van burgemeester en wethouders.

Over Oud-Beijerland wordt bij het onderschrift geschreven:

“Oud-Beijerland is een schilderachtige plaats op het eiland de Hoeksche Waard” in Zuid-Holland en heeft een nijvere bevolking welke bestaansbronnen hoofdzakelijk landbouw, handel en nijverheid zijn”

Pieter Jan in 't Veld

Verruwing in het politiek debat.

Het komt de laatste jaren nogal eens voor dat er discussie is over de verruwing in het taalgebruik in het politieke debat, maar dit is iets wat ook vroeger gebeurde. Soms ging het er minder fris aan toe.

In het “Weekblad voor Regt”, uit 1861, luidt de kop van een artikel: **“Oud-Beijerlands raadslid was niet onschendbaar”**

In de zitting van 13 mei 1861 kwam voor de kamer van correctionele appellen van het Gerechtshof in Zuid-Holland in beroep tegen een uitspraak van de Arrondissementsrechtbank te Dordrecht, Dr. Jan Willem Engelbert de Man (raadslid van 1858-1863) Volgens zijn opgave zeventig jaar oud, van beroep medisch doctor en lid van de gemeenteraad van Oud-Beijerland. Hij was voor de rechter in Dordrecht gedaagd op aanklacht van burgemeester Adrianus Vogelsang, omdat

hij in een vergadering van de gemeenteraad, die achter gesloten deuren plaats vond, bij interruptie, die niets met het onderwerp wat op dat moment aan de orde was, tegen de burgemeester zei: “hou maar op met je pispmaatjes, denk je dat we meer naar je pispmaatjes horen” en verder: “je bent een schoft”

De rechtbank had hierover geoordeeld: “dat zij de eer of kiesheid aantastten van hem, tegen wie ze werden geuit”.

De woorden waren gesproken tijdens een discussie die was ontstaan nadat de voorzitter, Vogelsang, toen hij het woord voerde, gestoord werd door een luid gesprek van enige raadsleden over een ander onderwerp. Burgemeester Vogelsang had daarover een opmerking gemaakt en toen waren de gewraakte woorden over tafel gegaan.

De aanklacht tegen het raadslid was “belediging van een magistraatspersoon in de waarneming zijner bediening”.

De rechtszaak was daarom zo interessant, omdat artikel 47 van de wet van 29 juni 1851 bepaalt dat de leden van de gemeenteraad “niet gerechtelijk vervolgbaar zijn wegens de stem of mening door hen in de vergadering geuit”.

De parlementaire onschendbaarheid dus.

De vraag was nu of de beklagde zich op dit artikel van de wet kon beroepen om onder het misdrijf van belediging....enz.” uit te komen.

De rechtbank was van oordeel, dat dit niet het geval was. Het artikel 47 kan, zo stelde de Dordtse rechtbank vast, alleen betrekking hebben op “hetgeen in de vergadering van de gemeenteraad over de aldaar te behandelen onderwerpen kan worden geuit en geenszins op woordenwisseling, welke, geheel vreemd daaraan, door eenige leden worden gehouden” omdat burgemeester Vogelsang op het moment dat de gewraakte woorden werden geuit, de gemeenteraad voorzat.

“En alzo als een magistraatspersoon van het regeringsbestuur in de uitoefening zijner bediening moet worden aangemerkt”, kwam de rechtbank tot de conclusie dat er sprake was van belediging.

De straf was: “eene gevangenisstraf van vijftien dagen, te ondergaan in een eenzame opsluiting en veroordeling in de kosten van het geding desnoods bij lijfdwang te verhalen” Het provinciale Gerechtshof ging in deze conclusie mee, maar maakte van de vijftien dagen eenzaamheid er vijf, omdat ook burgemeester Vogelsang een “niet nader aan het licht gekomen onheus woord jegens beklagde had gebruikt, aldus twee getuigen”. De doctor tekende nog cassatie aan bij de Hoge Raad der Nederlanden, maar ook dit rechtscollège verwierp het beroep.

De schrijver van dit artikel werd nu wel erg nieuwsgierig wat er nu in die bewuste vergadering had afgespeeld en wat er nu was genotuleerd van deze besloten raadsvergadering van 31 januari 1861 ?

“De voorzitter vat het woord - nauwelijks aangevangen- of het lid Simon van Dijk begon overluid een gesprek tegen het raadslid Cornelis Hoogenboom dat schuins tegen hem over zat, met de vraag: “of hij ook naar Flakkee moest ?”.

De voorzitter verzocht stilte hetgeen niet gelukte maar in tegendeel werd hem door gezegd lid S. van Dijk toegevoegd:

“We hebben niks met je praatjes te maken, wou je ze weer belullen, je hebt het verleden al genoeg gedaan, toen met den schoolmeester”.

Het lid Cornelis Hoogenboom riep: “schei maar uit met je gesprek hooren het niet eens”. Hij vloog op, wierp de deuren der vergaderzaal open, vloog naar de buitendeur en riep als een razende: “kom maar binnen menschen, je lui kunnen er wel bij zijn bij al dat gepreek en zoo al meer”.

Waarna hij in de vergadering woest terug kwam en met Van Dijk en het lid Docter Jan Willem Engelbert de Man een leven maakte dat onmogelijk was het woord te voeren, terwijl Docter Jan Willem Engelbert de Man hem toesprak “hou maar op met je pispraatjes denk je dat wij meer naar je pispraatjes hooren” en daarna hem toeduwde “Je bent een schoff”.

Enkele leden wilde de vergadering sluiten maar er diende enkele besluiten te worden genomen over binnengekomen bezwaarschriften over de hoofdelijke omslag. Maar de rust in de onderlinge verhoudingen tussen de raadsleden was verstoord.

Toen een van de bezwaarschriften werd behandeld riep raadslid Cornelis Hoogenboom tegen wethouder Kleijn nog: *“jij mot zwijgen, jij most je schamen mee te praten, maar het is een klant van je”* en op een andere opmerking dat iemand zou zuchten onder zijn aanslag *“schijt in dat zuchten”*.

Volgens het verslag zijn onder nog enkele andere verwijten toch de benodigde besluiten genomen.

Wat nu de echte aanleiding is geweest voor deze scheldpartij is niet geheel duidelijk geworden maar vast staat wel dat er wat broeide in de Oud-Beijerlandse politiek in 1861.

Pieter Jan in 't Veld

De opstand in de Lage Landen, het begin van de 80-jarige oorlog.

De gebeurtenissen in Tunesië en Egypte doen mij terugdenken aan de revolutie in de Nederlanden van de 16^e eeuw. Ook toen een dictatoriaal bewind. Ook toen grote rijkdommen bij de machthebbers en hun vazallen. Andere namen maar hetzelfde verhaal.

Maar gaat het nu ook weer tachtig jaar duren voordat er een democratische regering in die landen gevormd kan worden?

Zowel de paus als de koning waren in die tijd halfgoden die nauw samenwerkten om de onderdanen te plukken en te onderdrukken. De hofhouding van koning en paus was een zeer kostbare zaak want zij wensten in luxe te leven. Dat gaf de nodige onvrede onder de bevolking. Onder Karel V werd door de Duitse katholieke monnik Maarten Luther geprobeerd die onvrede enigszins te verminderen. Maar dat viel niet in goede aarde bij het katholieke gezag, sterker nog...het werd beschouwd als ketterij. De nieuwe leer kreeg direct veel bijval, Zelfs vele vorsten van de Duitse hertogdommen en graafschappen stapten over. In die tijd gold het adagium:-het geloof van de vorst is het geloof van zijn onderdanen. De Lage Landen maakten toen nog deel uit van het Duitse keizerrijken dus zou ook hier de bevolking kunnen overstappen op de leer van Luther.

De originele staatsinquisitie naar Spaans model, in de Nederlanden ingevoerd door Karel V, werd een mislukking. Maar niettemin konden door samenwerking tussen de kerkelijke inquisiteurs en de Nederlandse gerechtelijke instellingen strenge maatregelen tegen ketterij getroffen worden.

De Nederlanden werden bestuurlijk losgemaakt van Duitsland om te voorkomen dat de aldaar ontstane ketterij van Luther naar Nederland zou overslaan. De strenge wetten van de inquisitie werden in de tijd van Karel V maar zelden, en dan nog met tegenzin toegepast. Zijn zoon, Philips II, ging wel weer uiterst fanatiek te werk, mede doordat zijn vader hem op zijn sterfbed opdracht had gegeven om het katholieke geloof te beschermen.

Lamoraal van Egmond had als gouverneur een dicht bevolkt gebied te besturen, n.l. Vlaanderen en Artois. En ook zijn onderdanen werden onrustig. De katholieken hadden te maken met de Spanjaarden en de Spanjaarden met koning Philips II. Allemaal mensen waar een groot

deel van het volk een grondige hekel aan had gekregen. Zij protesteerden door de nieuwe leer aan te hangen en werden daarom protesterenden genoemd of korter: protestanten.

In de tijd van v.Egmond werden ze als ketters beschouwd. Om te laten merken dat het de protestanten menens was werden de kerken geplunderd en de beelden kapot geslagen. De Beeldenstorm.

Om te voorkomen dat de protestanten de kerken helemaal zouden overnemen werd hen oogluikend toegestaan buiten de stadsmuren samen te komen.. De tijd van de hagenpreken was aangebroken.

Lamoraal van Egmond werd naar de koning afgevaardigd om tot overeenstemming te komen inzake een godsdienstvrede. Zoals we

Lamoraal van Egmond

gezien hebben had in Duitsland keizer Karel V noodgedwongen moeten toestaan dat het protestantisme officieel werd toegelaten en dus erkend.

In de Nederlanden, deel uitmakend van het Duitse Rijk, was de vervolging van de ketters des te grimmiger door een speciaal bestuurlijk en gerechtelijk statuut.

Vandaar de reis van Lamoraal naar Spanje op 31 dec. 1564. Toen hij op 30 april 1565 weer in Brussel arriveerde kon hij melden dat de koning akkoord was gegaan met de aan hem voorgelegde punten van religievrede. De later nagezonden

schriftelijke bevestiging en instructies gaven echter een ongewijzigd streng beleid weer t.a.v. de ketters, die inmiddels opstandelingen genoemd werden.

Om erger te voorkomen had Lamoraal zich tolerant opgesteld tegenover de nieuwe leer, alhoewel dit inging tegen de verordeningen van de koning.

Van Egmond zelf was overtuigd katholiek maar mede uit angst voor gewapend verzet en dus een burgeroorlog, koos hij voor een middenweg.

Intussen werd een tweede verzoek aan de koning gedaan.

Op voorhand werd aangenomen dat dit verzoek wèl gunstig beoordeeld zou worden door de koning. Lamoraal gaf dan ook officieel toestemming om godsdienstoefeningen te houden. Toen eenmaal de prediking werd toegestaan werden ook dopen, trouwen en begraven als

legaal geannexeerd. In werkelijkheid ging dit in tegen de instructies welke door Philips waren gegeven aan Margaratha van Parma, de regentes van de Lage Landen.

Maar de vlam was nou eenmaal in de pan geslagen en in de zomer van 1566 werd tijdens een vergadering in St.Truiden besloten weer over te gaan tot de Beeldenstorm.

Lamoraal kreeg van de regentes de opdracht om te zorgen dat de Beeldenstorm ophield. Hij stuurde vanuit Brussel zijn secretaris Backerzeel alvast vooruit.

Omdat bekend geworden was dat er zou worden opgetreden was de Beeldenstorm intussen geluwd.

Toch ontmoette Backerzeel onderweg nog een troep actieve brekers. Hij ging die te lijf in samenwerking met te hulp geroepen gerechtsdienaars van Gent. Er vielen nogal wat slachtoffers. Zij werden aan de bomen langs de weg opgehangen. Twaalf beeldenbrekers werden tijdens dit treffen gedood en van de 30 gevangenen werden er de volgende dag 22 opgehangen. Hij deed dit in opdracht van zijn meester Lamoraal van Egmond.

Dit optreden had effect want een groot aantal kerken bleef sedertdien onberoerd.

❖ *wordt vervolgd.*

Piet Spanjers

Aanwinsten:

- Telefoongids van 1955
- Bestuursevaluatie 2006-2010 van de Gemeente Oud-Beijerland
- Fotoverkoop informatie van H.Radstake, Molendijk 30
- Informatie ivm verongelukken van Leendert van Bergen in 1940
- Nieuwsbrieven van de Brandweer
- DVD met het tv-programma van 12 januari 2011 “KRO Goudmijn”, met als onderwerp: De brief van Bastiaan Barendrecht
- DVD met het tv-programma van 9 februari 2011 “Tijd voor MAX”, met als onderwerp: Leendert Lodder over het boek “Als tie maar niet wordt als zijn vader”.
- Oprichtingsakte stichting. 450 jaar Oud-Beijerland.

**...ook u kunt
geld verdienen
voor uw club,
vereniging
of ...!**

**Bent u lid van deze club of vereniging?
Dan kunt u de clubkas flink spekken!**

Koopt of verkoopt u een huis via makelaardij De Jong of laat u uw huis door ons taxeren, dan keren wij een bonus uit op de rekening van uw club, vereniging of ... van uw keuze. Deze bonus kan wel oplopen tot € 225,- per klant!

Kom voor meer informatie vrijblijvend langs bij één van onze vestigingen of kijk eens op onze website: www.makelaardijdejong.nl

Makelaardij De Jong
West-Voortstraat 29
3262 JP Oud-Beijerland
Telefoon 0186-617555

Makelaardij De Jong
Pieter Repelaerstraat 61B
3297 BL Puttershoek
Telefoon 078-6736255

De actieve Makelaar

www.makelaardijdejong.nl

funda
powered by nvm

Particulier & Zakelijk | Verkoop | Aankoop | Taxaties | Hypotheken